

Üstün Zekâlı Öğrencilerin Seçimi ve Velileri ile İlgili Betimsel Değerlendirme

Selection of Students with Superior Intelligence and Descriptive Assessment relating to Parents

Yrd. Doç. Dr. Ömer KARAMAN
Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışma
Anabilim Dalı,

Yazışma Adresleri /Address for Correspondence:
Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışma
Anabilim Dalı, Ordu/Türkiye

Tel/phone: +90 505 648 71 89
E-mail: omerkaraman44@hotmail.com

Anahtar Kelimeler:

Üstün zeka, Bilsem,
Öğrenci seçimi

Keywords:

Superior mind, Science
and Art Centers, Student
selection

Geliş Tarihi - Received
19/06/2017
Kabul Tarihi - Accepted
05/07/2017

Öz

Çalışmada, Ordu ilinde bilim sanat merkezi öğrenci seçimlerinde öğretmenler tarafından ön eleme usulü seçilen ve önerildikten sonra grup sınavlarını geçerek WNV zeka testine girmeye hak kazanmış öğrencilerin velileri çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmış 104 öğrenci velisi ile görüşme yapılmıştır. Daha sonra WNV zeka testinden 130 puan ve üstü olarak Bilim sanat Merkezlerine (BİLSEM) kayıt hakkı kazananlar tespit edilmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda verilerin yüzdelik sonuçlarının analizleri ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre, öğrencilerin veli eğitim durumları incelendiğinde eğitim seviyelerinin yüksek olduğu, öğrencilerin büyük ilçe merkezlerinden başvurduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak BİLSEM 'lerin kuruluş ve işleyiş esaslarına göre ulaşılması gereken öğrenci potansiyelinin çok gerisinde bir sayının sınavlara girdiği ve BİLSEM'lerin istedik hedeflere göre öğrenci seçimi yapamadığı belirlenmiştir.

Abstract

In the study, the students who have been chosen by the teachers in the student selection of Science and Art Center by pre-screening method in Ordu province and those who have passed the group exams after being recommended and qualified for WNV intelligence test have been evaluated. 104 student parents who participated the research voluntarily have been interviewed information. Then the students who gained to enroll in Science and Art Centers by taking 130 points or more from the WNV intelligence test have been identified and the evaluations accordance with the obtained information. According to this, it has been found out that the education levels are high when the parental education status of the students are examined. As a result; it has been determined that a number of students far behind the student potential that must be achieved according to the foundation and operation principles of Science and Art Centers entered the exams and can not make student selections according to their individual goals.

Giriş

Üstün yetenek ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. MEB üstün yetenekli bireyi zekâ, yaratıcılık, liderlik kapasitesi veya özel alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen IQ puanı 130 ve üstü olan öğrenci-

ler olarak tanımlamıştır (1). Akarsu'ya göre ise bütün insanlarda bulunan özelliklerin dağılımının, sıklığının, zamanlamasının ve kompozisyonunun farklılık gösterdiği bireyler üstün yeteneklilerdir (2). Diğer taraftan Kaya'nın (3) bildirdiğine göre Marland Raporu'nda, belirtilen tanım şöyledir: üstün zekâli ve yetenekli çocuklar, yetkin insanlar tarafından profesyonel bir şekilde tanılanmış ve herhangi bir performans alanında üst düzey kapasiteye sahip olan bireylerdir. Bu çocuklar, normal sınıflarda verilen eğitimden farklı bir eğitime gereksinim duyarlar ve ancak farklılaştırılmış bir eğitimle kendilerine ve topluma katkıda bulunabilirler. Bir başka açıdan genel zihinsel, özel akademik, yaratıcı-üretken, liderlik, sanat veya psikomotor alanlardan en az birinde olağanüstü potansiyel yeteneğe sahip olan veya bu alanlardan en az birinde olağanüstü başarı gösteren çocuklardır.

Üstün ve özel yetenekli öğrencilerin tespiti, eğitilmesi ve meslek seçimi bir dizi çalışma gerektirmektedir. Bu doğrultuda üstün yeteneklilerin eğitiminde maksimum bilişsel gelişim için, üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerden ayrılması ve tam zamanlı örgün eğitim kurumlarında homojen olarak gruplanması gerektiği, savunulmuştur (4). Çünkü bu çocuklar akranlarına göre gerek bilişsel gerek sosyal yönlerden oldukça farklıdır. Kirk ve Gallogher (5) üstün ve özel yetenekli çocukların entelektüel, yaratıcılık, sanat ve liderlik alanlarında yüksek kapasiteye sahip olduklarını ve bu nedenle özel akademik alanlarda etkinlik ve faaliyet gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Benzer olarak Ataman (6) normal eğitim müfredatlarının üstün yetenekli öğrenciler için yetersiz kaldığını, hızlı öğrenen bu öğrencilerin motivasyonlarının düştüğünü belirtmiştir. Yine Enç ve arkadaşları olağan dışı farklılıkları gösteren öğrencilerin eğitimlerinin normal okullarda, normal şartlar altında, normal öğrenciler için hazırlanmış program, araç, gereç ve personelle karşılaşmasının mümkün olmadığını ve bu nedenle üstün yetenekli öğrenciler için özel yetiştirmiş personel, özel hazırlanmış programlar, özel araç ve gereçler ile uygun eğitim ortamları gerektiğini vurgulamışlardır (7).

Üstün ve özel yetenekli öğrencileri belirlemek ve eğitimleri için dünyada ki birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de birçok çalışma yapılmıştır. Osmanlı da Enderun mektebi öğrenci seçimleri ve eğitimi, üstün yeteneğe yönelik uygulama olarak öne çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bu doğrultuda yapılan çalışmalar 1948 yılında çıkarılan 5245 sayılı kanun ile 1956 yılında çıkarılan 6660 sayılı kanuna dayanmaktadır. Buna göre resim, müzik ve plastik sanatlarda üstün yeteneğe sahip öğrenciler, yurt dışında eğitim almışlardır. Daha sonra 1964 yılında fen ve matematik alanlarını kapsayan Ankara Fen Lisesi kurulmuştur. Birçok özel teşebbüsün yanı sıra 1993 yılında ilk Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) Ankara'da kurulmuş ve yıllar itibarı ile iller ve büyük ilçeler bazında 2013 yılında 67'ye yükselmiştir (8-11).

Milli Eğitim Bakanlığı BİLSEM tanıtımı ile ilgili kılavuzda BİLSEM'leri şöyle tanımlamaktadır;

“Bilim ve Sanat Merkezleri; okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) örgün eğitim kurumların-

daki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır. Bu merkezlerde öğrenciler uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme ve proje üretimi/yönetimi alanlarında düzenlenmiş eğitim programlarına alınırlar” (12).

Ülkemizde BİLSEM'lere öğrenci seçimi öğretmen önerisi ile başlamaktadır. Daha sonra “Grup Tarama Testi” adı altında çoktan seçmeli bir sınav yapılmakta, bu sınavdan geçenlere ise hizmetiçi eğitimden geçirilmiş psikolog ve psikolojik danışmanlar tarafından zeka testi uygulanmaktadır. Söz konusu zeka testinden 130 IQ ve üstü puan alanlar BİLSEM'lere kayıt hakkı kazanmaktadır. Ayrıca güzel sanatlarda oluşturulan komisyonlar aracılığı ile müzik ve resim dalı seçmeleri yapılmaktadır (1; 11).

Günümüzde BİLSEM'lere öğrenci seçiminde Wechler Sözel Olmayan Zeka Testi (WNV) kullanılmaktadır. WNV 4 ile 21 yaş 11 ay arasındaki bireylerin genel bilişsel yeteneklerini belirlemek üzere hazırlanmış dile dayanmayan (sözel olmayan) bireysel zeka testidir. Testin güncelleme tarihi 2006 olup genel yeteneği sözel ifadelerle gerek duyulmadan ya da en aza indirerek ölçülecek biçimde geliştirilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik katsayıları yüksek olan bu testte mantık yürütme kareleri, parça birleştirme, şifre, tanıma, uzamsal dizi ve resim düzenleme olmak üzere altı test bulunmaktadır (13).

Üstün yeteneklileri belirlemek gerek bireysel gerek toplumsal açılardan önemlidir. Çünkü üstün yetenekli bireylerin erken yaşta tespit edilmemeleri; toplumsal ilgiden yoksun kalmaları, gereksinimlerine yönelik eğitim alamamaları ve kaybolmalarında önemli bir faktör oluşturur. Ayrıca ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği üzere her çocuğun kapasitesine göre eğitim alması temel haktır (14). Toplumsal açıdan ise üstün yetenekliler köklü değişikliklerin öncüleridir (15). Üstün yetenekli bireylerin potansiyellerini işlemelemlerini sağlamak ülkenin geleceği açısından önem taşır. Fakat bu konuda etkin bir politika oluşturulamamıştır (14).

Üstün yetenekli öğrencilerin tespitinde ölçme araçları, ön eleme biçimleri, test uygulayıcıları ve seçmelerde tüm öğrencileri kapsayan tarama yaygınlık oranları önemlidir. Araştırmada yaygınlığa yönelik sosyo-ekonomik temelli incelemeler yapılmıştır.

Çalışmada 2015 yılında Ordu ilinde BİLSEM öğrenci seçimlerinde öğretmenler tarafından ön eleme usulü seçilen ve önerildikten sonra grup sınavlarını geçerek WNV zeka testine girmeye hak kazanmış öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri, velileri ile ilgili veriler doğrultusunda, değerlendirilmiştir.

Yöntem

Araştırma 2015 tarihinde Ordu ili Altınordu ilçesinde yer alan, üstün zeka tanınması ve tanımlamaya alınan farklı ilkökul öğrencilerinin gönüllü 104 öğrenci velisini, kapsamaktadır.

Çalışmada yapılandırılmış bilgi formu çerçevesinde görüşme yapılmıştır. Bilgi formu konusunda uzman beş öğretmen üyesince değerlendirilerek ilgili düzenlemeler yapıldıktan sonra uygulanmıştır. Daha sonra WNV zeka testinden 130 puan ve üstü olarak BİLSEM'lere kayıt hakkı kazananlar tespit edilmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda verilerin yüzdelik sonuçlarının analizleri ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Bulgular

Elde edilen veriler Tablo:1'de verilmiştir.

Türkiye'de lise ve dengi okul mezunu olan kadın oranı %15'dir. Araştırmada ise bu oranlar sırası ile grup puanını geçen öğrencilerin velilerinde %22, WNV puanını geçen öğrencilerin velilerinde %23'tür. Kadınlarda lisans mezun oranları ise %13,9 iken araştırmada grup puanlarını geçen öğrencilerin annelerinde bu oran %59 ve WNV puanlarında % 52'dir. Diğer taraftan Türkiye'de lise ve dengi okul mezunu olan erkek oranı %23,2'dir. Araştırmada ise bu oranlar sırası ile grup puanını geçenlerde %15 iken WNV'de %13'tür. Erkeklerde ise lisans mezun oranları %16,2 iken araştırmada grup puanlarını geçen öğrencilerin babalarında bu oran %73 ve WNV puanlarında % 66'dır.

Yerleşim yerine göre değerlendirmede ise Türkiye'de kent nüfusu oranı %92'1, köy ve belde yerleşim yeri oranı ise % 7,9'tür. Araştırmada ise grup puanını geçen öğrenci yalnızca 1 iken bu öğrenci WNV puanını geçememiştir.

Tartışma

Öğrencilerin veli eğitim durumları incelendiğinde eğitim geçebilmiş seviyelerinin yüksek olduğu, öğrencilerin büyük ilçe merkezlerinden başvurduğu, köy ve kasabalardan hiç başvuru olmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin ortalama %2'sinin üstün zekalıdır (16). Araştırmanın yapıldığı 2015 verilerine göre üstün yetenek taramasına katılması gereken Ordu ili öğrenci sayısı 2, 3 ve 4. sınıf bağlamında 31408 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerden yaklaşık 628 öğrencinin üstün zekalı olarak tanımlanması gerekmektedir. Fakat elde edilen verilere göre öğretmenlerin önerdiği öğrencilerden sadece 104'ü grup tarama testlerinden ve bunlardan 23'ü WNV testini geçerek BİLSEM'e kayıt yapma hakkına sahip olmuştur. Benzer olarak 2010 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı İç Denetim Raporu'nda üstün yetenekli öğrencilerin binde 1'ine ulaşıldığı ve binlerce öğrencinin keşfedilmeyi beklediği bildirilmiştir (14).

Üstün yetenekli öğrencilerin seçimlerinde, öğretmenlerin ön tanınmaları yapmaları ve seçim için önermeleri açısından önemli rol oynar. Öğretmenlerin öğrenci seçimi ile ilgili problem olduğu açıktır. Çünkü öğretmenlerin önerdiği öğrencilerin sadece 104'ü grup puanını geçebilmiş ve 23'ü WNV testini geçebilmiştir. Benzer olarak Akar ve Uluman (17) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri doğru aday gösterme durumlarını, %18 olarak tespit etmişlerdir. Yapılan başka bir araştırmada da üstün ve özel yetenekli çocukları fark etmede ve tanılamada öğretmenlerin yetersiz kaldıkları belirlenmiştir (18). Çağ-

Tablo 1. Grup Puanı ve WNV Puanlarını Dağılımı

		Grup puanı		WNV puanı	
		sayı	≈ %	sayı	≈ %
Cinsiyet	Kız	48	46	9	39
	Erkek	56	54	14	61
Okul öncesi	Gitmiş	85	82	20	87
	Gitmemiş	19	18	3	13
Anne eğitimi	İlk okul	8	8	2	9
	Ortaokul	2	2	1	4
	Lise	24	23	5	22
	Ön lisans	8	8	3	13
	Lisans	59	56	12	52
	Y lisans	3	3	0	0
Baba eğitimi	İlk okul	3	3	1	4
	Ortaokul	3	3	2	9
	Lise	16	15	3	13
	Ön lisans	1	1	0	0
	Lisans	76	73	15	66
	Y lisans	3	3	1	4
	Doktora	2	2	1	4
Yerleşim yeri	İl merkezi	77	74	17	74
	İlçe	24	23	6	26
	Köy	1	1	0	0
	Metropol	2	2	0	0
	Toplam		104		23

lar üstün yetenekli öğrenci seçimlerinde öğretmen kanaatlerinin %50 güvenilir olduğunu vurgulamıştır (19).

Ayrıca üstün zekalı öğrencileri belirlemede il yayınlığı açısından sıkıntı yaşanmaktadır. Başvuran ve BİLSEM'e kayıt hakkı kazanan öğrencilerin il merkezi ve büyük ilçelerden olması manidardır. Diğer taraftan öğrencilerin anaokuluna gitme oranları ile velilerin eğitim seviyeleri Türkiye ortalamasına göre oldukça yüksek bulunmuştur. BİLSEM öğrencilerinin velilerine yönelik bir başka çalışmada da benzer olarak velilerin önlisans, lisans ve doktora eğitimi oranları diğer eğitim türlerine göre oldukça yüksek bulunmuştur (20). Bu durum eğitim seviyesi yüksek olan velilerin çocuklarına yönelik ilgileri ve izlem kalitelerine bağlanabilir. Benzer olarak Ataman'da üstün yetenekli öğrencilerin ailelerine yönelik yapılan çalışmalarda üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin daha fazla olduğunu belirtmiştir. (15) Her ne kadar zeka ile kalıtsal geçiş arasında ki ilişki varlığı %80 olarak belirtilmiş ise de (21) evrenin genişliği ve tanılanmış üstün yetenekli öğrencilerin sayılarının düşüklüğü kalıtsal geçiş gerçeğini elemine etmektedir.

Sonuç olarak BİLSEM'lerin kuruluş ve işleyiş esaslarına göre ulaşılması gereken öğrenci potansiyelinin çok gerisinde bir sayının sınavlara girdiği ve BİLSEM'lerin istenilen hedeflere göre öğrenci seçimi yapamadığı belirlenmiştir. Bu durum 2004 yılında yapılan 1. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi durum tespit komisyonu ön raporunda belirtilmiş ve üstün yeteneklileri belirlemede daha kapsamlı arama ve taramalara gereksinim duyulduğu rapor edilmiştir (22). Fakat günümüze kadar konu ile ilgili etkin bir çalışma yürütülmemiştir. Yine üstün yeteneklilerin tanılamalarında sonuca varmada disiplinler arası bir yaklaşımla öğretmen, ebeveyn ve uzmanların birlikte ekip çalışmasının önemine vurgu yapılmıştır (22). Bu konuda da ilgili düzenlemeler yapılmamıştır.

Araştırmada tüm öğrencilere ulaşmaya yönelik strateji izlenmesi, uzman, öğretmen ve ebeveynlerin yer aldığı uzun survey çalışmalarının yapılması, öğretmenlere üstün yetenekli öğrencilerin seçimi ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenmesi ve ilgili açıklayıcı kılavuzlar hazırlanması önerileri sunulmuştur.

Kaynaklar

1. MEB. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111226_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeliği_son.pdf (Erişim Tarihi: 17.01.2016) 2012
2. Akarsu, F. *Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileleri ve Sorunları*, Eduser Yayınları, Ankara, 2001
3. Kaya F. Öğretmenlerin Üstün Zekâ Kavramı ve Üstün Zekâlı Öğrencilerin Özel Gereksinimleri. *Eğitim ve Bilim*, 40, 2015, 177, 59-74.
4. Fiedler, E.D. & Lange, R.E. & Winebrenner, S. Insearch of reality: Unraveling the myths about tracking, ability grouping, and the gifted. *Roeper Review*, 24,2002,3,108-111.
5. Kirk, S. A. ve Gallogher, J. J. *Educating exceptional children. USA: Houghton Mifflin Company.1989.*
6. Ataman, A. "(Ed: A. Ataman). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar*" Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. 2003,173-195
7. Enç, M. & Çağlar, D. & Özsoy, Y. *Özel Eğitime Giriş. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 156, Ankara, 1987*
8. Boran Aİ, Aslaner R. (2008). *Bilim ve sanat merkezlerinde matematik öğretiminde probleme dayalı öğrenme. İnönü Üniv Eğit Fak Derg* 9,2008,15,15-32.
9. Öpengin, E. (2011). *Üstün Zekalı Öğrencilerin Bakış Açısıyla Üstün Zeka Etiketinin Öğrencilerin Çeşitli Algıları Üzerinde Etkisi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).*
10. Baykoç Dönmez N. *Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve eğitimleri*, 2015, http://www.necatebaykoc.com.tr/data/dokumanlar/ustun_ve_ozel_yetenekliler.pdf (15.11.2016)
11. MEB, *Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013 - 2017. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, 2013, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/10_ek-1_ustunyetenekliler.pdf (15.11.2016).
12. *2016-2017 bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama kılavuzu* https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/11093901_bilim_ve_sanat_merkezleri_20162017_kilavuzu.pdf (25.03.2017).
13. MEB, *Özel eğitimin güçlendirilmesi kapsamında standardizasyonu yapılan psikolojik ölçme araçları*, 2014, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_12/15020526_yenigelitirilenmearalar.pptx (15.11.2016).
14. Bakioğlu A., Levent F. *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Türkiye İçin Öneriler. Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1,2013,1, 31-44
15. Yılmaz, M., Çaylak B. *Bilim sanat merkezinin öğrencilerin fen ve teknoloji dersindeki başarılarına sağladığı katkılarla ilişkin velilerin görüşleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6,2009,11, 369-383
16. Çamurlu A. *Üstün veya Özel Yetenekli Çocuklar ve Bilim ve Sanat Merkezleri. Eğitim Dergisi, Sayı: 1,2001*
17. Akar, İ. ve Uluman, M. *Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Öğrencileri Doğru Aday Gösterme Durumları. Bülent Ecevit Üniversitesi, Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1,2013,3, 199-212.
18. Gökdere, M., ve Ayvacı, H. Ş. *Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar ve özellikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin belirlenmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004,18,17-26.
19. Çağlar D.Ü (Ed. Şirin MR, Kulaksızoğlu A, Bilgili AE). *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı. stün Zekalı çocukların seçimi. Çocuk Vakfı yayınları, İstanbul, 2004,343-350.*
20. Çavuşoğlu M, Semerci N. *Anne Babaların BİLSEM'e Devam Eden Özel Yetenekli Çocuklarına İlişkin Görüşleri (Bartın İli Örneği). Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XIV. 2015, 318-324.*
21. Budak, İ. *Üstün Yeteneklilik Kavramı ve Terihsel Süreci. Journal of Qafqaz University*. 2008, 22: 164-173
22. Bildiren A., Uzun M., *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Tanılama Yönteminin Kullanılabilirliğinin İncelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl 2007, 22,2007,2, 31-39*